Recenzije knjiga

Mir Harven

2022.

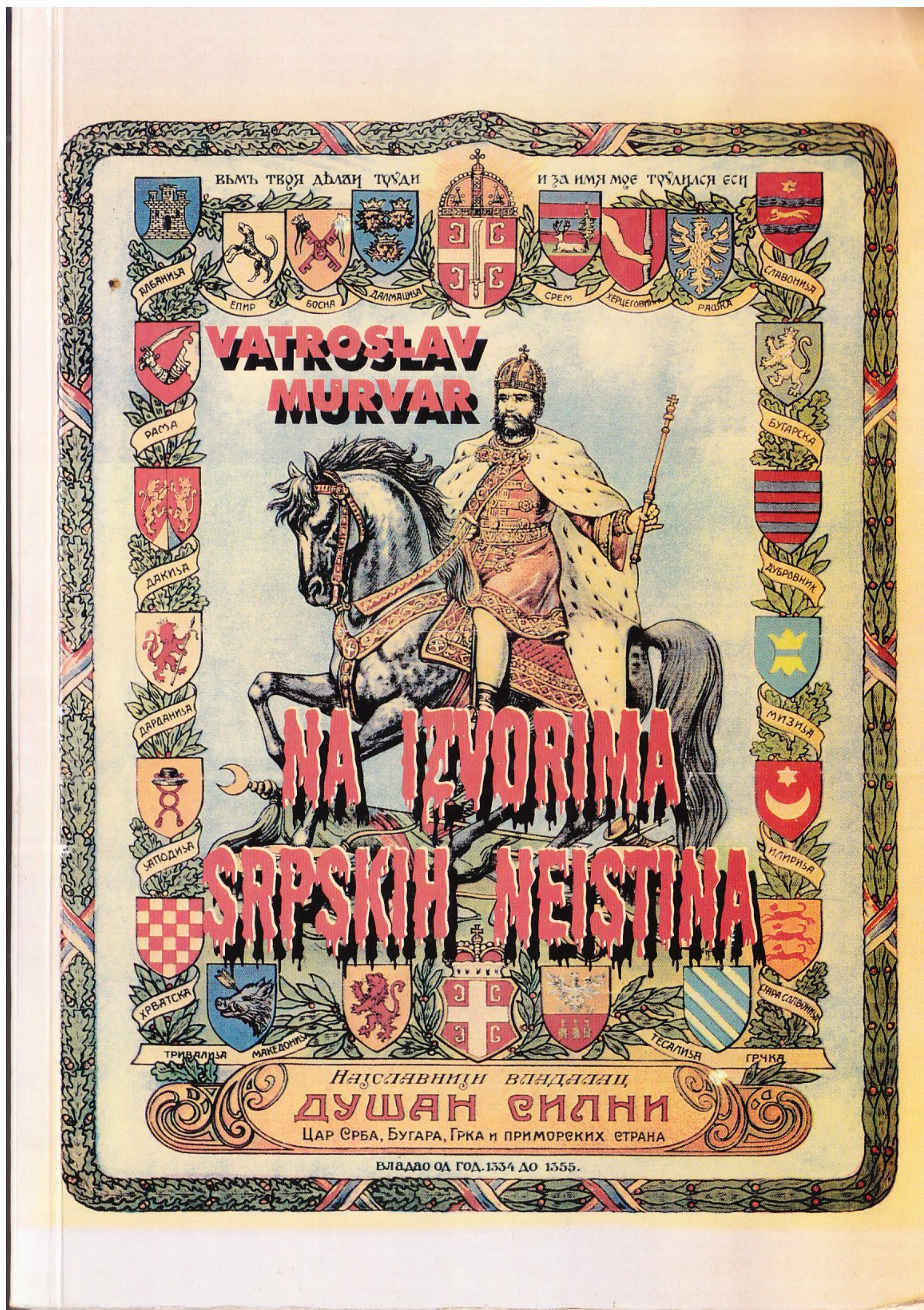
Mirjana Kasapović: Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država

Knjiga Mirjane Kasapović, politologinje s Fakulteta političkih znanosti Zagrebačkoga sveučilišta, vjerojatno je najbolja i najrealističnija analiza društvenih i političkih odnosa u suvremenoj Bosni i Hercegovini. U šest poglavlja :1. Uvod: Je li BiH suverena država ?; 2. Teorije i obrasci konsocijacijske demokracije; 3. Konsocijalizam u Bosni i Hercegovini: povijesne pretpostavke i oblici; 4. Bosna i Hercegovina kao ustavna konsocijacijska demokracija; 5. Nedostaci konsocijacijskog modela u Bosni i Hercegovini: Zašto ne funkcionira demokratska država ?; 6. Zaključno razmatranje: Ima li izgleda za demokratsku državu ?- dan je povijesni prikaz BiH kao zemlje u kojoj nikad u razdoblju nakon sloma stare bosanske države, 1463., nije postojala suglasnost o tom treba li ta zemlja uopće postojati kao individualizirana politička jedinica, a što je situacija i danas kad je ta država upisana u međunarodni politički zemljovid isključivo voljom bitnih čimbenika međunarodne zajednice. Kao model u kojem bi takva «neželjena» zemlja uopće mogla kako-tako funkcionirati, autorica predlaže sudruštveni ili konsocijacijski model kakav je na snazi u zemljama u kojima postoji trajna i snažna društvena podijeljenost - primjeri su Nizozemska, Austrija i Švicarska. U praksi bi se to svelo na teritorijalno-nacionalno razgraničenje- koje je ionako provedeno u zbilji- oplemenjeno nizom društvenih i političkih mehanizama koji bi onemogućavali preglasavanje i

diskriminaciju manjinskih zajednica na bilo kojoj razini. Kako su to primijetili politički teoretičari, sudruštvena je demokracija «dragovoljni apartheid», oprimjeren parolom «odvojeni, ali jednaki», što je ilustrirano primjerima, recimo, Nizozemske u kojoj je provedena društvena podjela između katolika, protestanata i svjetovnjaka na svim razinama, od bolnica i TV postaja do sportskih društava i sindikata. Budući da su teoretičari demokracije odavno primijetili da je za opstojnost demokratskoga društva nužna volja većine stanovništva, te da u slučaju ako takve volje nema - Hrvati, Bošnjaci i Srbi imaju oprječne i suprotstavljene vizije prošlosti, sadašnjosti i budućnosti BiH, jedino je rješenje konsenzus među političkim elitama i konsocijalizacija društvenoga ustroja. Nakon što je detaljno izložila načine funkcioniranja konsocijalnih demokracija, te citirala glavne stavove bošnjačkih, hrvatskih i srpskih političkih čelnika, predstavnika međunarodne zajednice, analize sociologa, povjesničara i politologa, autorica završava svoju knjigu pesimističkim tonom: budućnost Bosne i Hercegovine je ili u konsocijacijskoj demokraciji - za koju postoje dosta slabe pretpostavke poglavito zbog bošnjačke želje za pretvaranjem BiH u bošnjačku nacionalnu države i srpske nezainteresiranosti za bilo kakvu Bosnu i Hercegovinu koja prelazi granice Republike Srpske kao etnički srpske države, te netolerancije i radikalizma i u elitama i u pučanstvu triju nacionalnih zajednica BiH, ili u slijepoj ulici truljenja i propadanja kao kolonijalnoga protektorata stranih sila. Autoričin pesimistički zaključak se pokazao opravdanim, budući da je njezina knjiga dočekana na nož upravo od bošnjačko-muslimanskih nacionalnih ideologa, javnosti, političkih stranaka i inteligencije bez ikakvoga kritičkoga promišljanja, nego samo povišenom i šupljom retorikom, te starim optužbama kako Hrvati, vjerojatno perfidnije nego Srbi, "dijele Bosnu" koja je u tom diskursu prikazana malne kao stara povijesna zemlja Bošnjaka muslimana, dočim su u njoj Hrvati i Srbi ili uveženi stranci, ili nacionalno neosviješteni Bošnjaci- čitaj Muslimani- što je za bilo koga tko poznaje povijest besmislica koju ne treba ni posebno komentirati. Glavni tekst autorice, u kom je opisana, sažeto, problematika razrađena u knjizi, dostupan je na stranicama magazina "Status" na poveznici:
http://cd.bos.rs/online-citanka-novi-lideri--nove-mogucnosti-10/uploaded/Mirjana%20Kasapovic%20(2007).pdf, te
https://www.hercegbosna.org/STARO/download-hr/Kasapovic.pdf , naslova "Metodološki problemi kritike konsocijacijske demokracije u Bosni i Hercegovini", s autoričinim zlogukim predviđanjem: Konsocijacijsko rješenje nije opcija koja trajno "stoji na stolu". Može doći vrijeme kad će biti prekasno i za nju. Bojim se da bi tek tada najveći kritičari konsocijacijske demokracije posegnuli za njom kao jedinim spasonosnim rješenjem za Bosnu i Hercegovinu

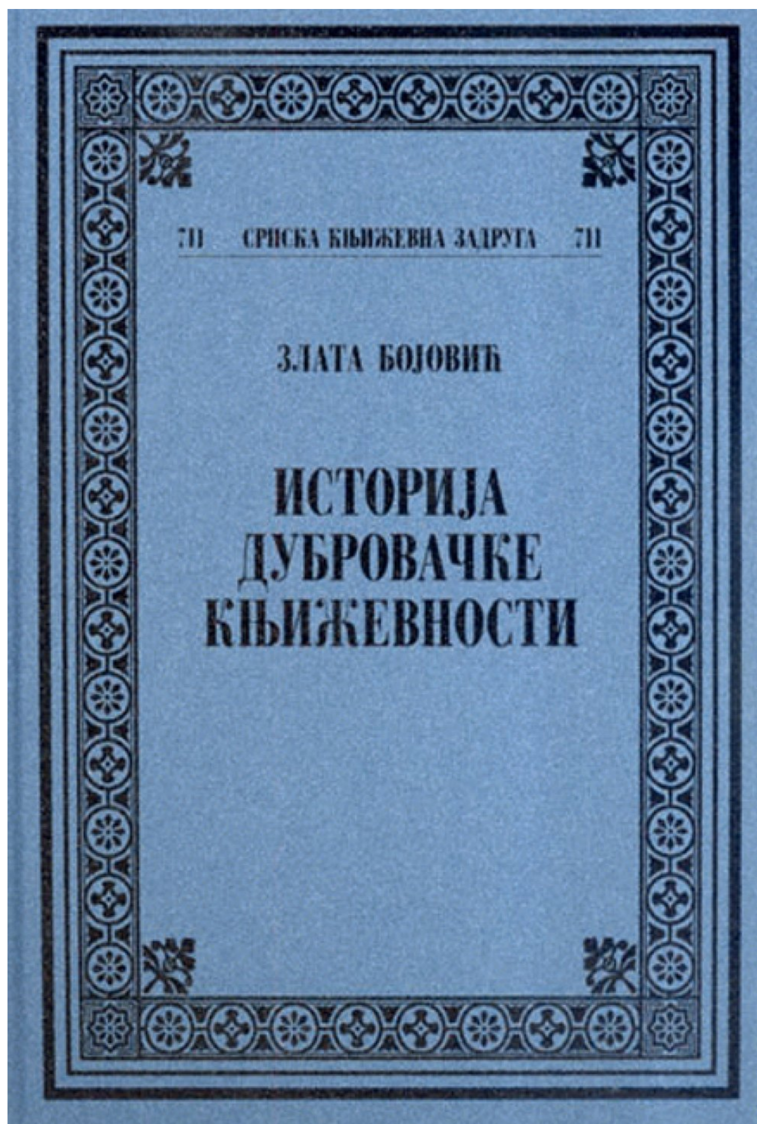
Vatroslav Murvar: Na izvorima srpskih neistina

Knjiga Vatroslava Murvara, autora koji je nakon sloma NDH potražio utočište u Italiji i SAD (po struci je bio pravnik, s doktoratom iz pravnih i političkih znanosti), objavljena je prvi puta pod naslovom “Na izvorima neistina” u Zagrebu 1941., a pretisnuta 1991. Koliko je poznato, radi se o prvome djelu koje sustavno razotkriva sav stupanj i opseg bujice laži koja je, financirana i promovirana od velikosrpske intelektualne i političke elite, zasipala europska i svjetska središta političke moći. “Na izvorima srpskih neistina” stoga nije historiografsko, nego povijesnopublicističko djelo. Rad je podijeljen na dvije knjige i deset poglavlja, od kojih su najinteresantnija: Hrvatski narod i Hrvatska; Dalmatinska Hrvatska; Bosanska Hrvatska, Hrvatski književni jezik i narodne pjesme; Hrvatska književnost i kultura; Država Hrvatska. Glavna je vrijednost Murvarova uratka u obilju točno navedenih citata i vrela- sam auktor ništa nije izmislio, «dodao» niti krivotvorio. U mnoštvu detalja vidljiva je zajednička nit: od Vuka Karadžića, osnivača velikosrpske ideologije u prvoj polovici 19. stoljeća, preko najeminentnijih pojava srpske kulture i znanosti - Jovan Skerlić, Jovan Cvijić, Aleksa Ivić, Slobodan Jovanović, Stojan Protić, Stanoje Stanojević - teče jedna te ista rijeka laži, izmišljotina i krivotvorina. Sljedeći primjeri bi mogli poslužiti dobrom ilustracijom sadržaja knjige: Vuk Karadžić, skupljajujući folklornu baštinu katolika i muslimana po Hrvatskoj i Bosni, izbacuje «nepoćudna» drugonacionalna imena i ubacuje srpsko, kojega u samim navedenim pjesmama nije ni bilo- što je vidljivo i iz drugih folklorističkih zbirki, kao i nezgrapnosti pjesama kojima je poremećen ritam kazivanja i sročnost umetanjem nepostojećega srpskog imena; također, u radu o Boki Kotorskoj, Karadžić se upire iz petnih žila da Hrvatima-katolicima u Boki pripiše etničko srpstvo- sam priznavši da srpskoga imena ni samosvijesti među katolicima tamo nema, ubacujući bajkovita objašnjenja o nastanku toga kraja (što bi, tobože, trebalo biti uzročnikom nepostojanja srpskih nacionalnih osjećaja kod Kotorana), i to sve uz bizarne pripomene tipa «...kaže se..», «..narod priča...», «..postoji u narodu...»... Tu tradiciju jezičnog srbovanja - sam je Karadžić «izumitelj», uz začetnike slavistike Šafarika i Kopitara, te drugog tendencioznog i učenog austro-slavenskog slovenskog filologa Franca Miklošiča, slavne alkemijske formule po kojoj su svi Srbi štokavci. On, kao ni njegovi zatrovani sljedbenici, nije primijetio da time iz korpusa srpskoga naroda isključuje velik dio ozemlja i pučanstva južne i istočne Srbije koje izvorno govori neštokavskim torlačkim narječjem; isto tako, da je počinio trivijalnu logičku pogrješku izjednačivši podskup - Srbi - s cijelim skupom – štokavci - jednako kao da se iz tvrdnje da su svi Šveđani Europljani izvodi zaključak da su svi Europljani- Šveđani. Ta je šovinistička nezajažljivost još vidljivija uzme li se u obzir da je preko tri stoljeća prije Karadžića i njegovih skutonoša razvijana hrvatska književnost na štokavskom narječju u Hercegovini, Bosni, Dubrovniku, Dalmaciji i Slavoniji s hrvatskim imenom i svim nacionalnim obilježjima- dok srpske štokavske književnosti nije ni bilo. Kulturna «krađa» nastavlja se prevođenjem na srpski i izdavanjem pod lažnim imenima hrvatskih auktora Gundulića, Kačića-Miošića, Došena, Reljkovića, Šenoe,..-nazivci «ilirski», «slovinski» i «hrvatski» obvezno se krivotvore pod imenom «srpski». U području je pak zemljopisa i etnografije naveću količinu fantazijskih projekcija «proizveo» Jovan Cvijić: nabrojio je proizvoljno milijune Srba koji nisu postojali nigdje do u njegovoj imaginaciji, «elegantno» i samovoljno pribrojivši mnoštvo Hrvata, Muslimana, Albanaca i

Bugara; također, njegova je povijesna fantazmagorija jednako komična: mučeći se da dokaže povijesno srpstvo Bosne i Hercegovine, a ne imajući vjerodostojnih argumenata, pribjegao je krivotvorenju zemljovida i povijesnih karata. Cvijićevi povijesni uradci o Bosni i Hercegovini - kao i Albaniji i Makedoniji - potpuno su bezvrijedno štivo koje sada nema odjeka nigdje osim u glavama velikosrpskih mitomana.
Među samo još nekim bizarnim krivotvorinama i malignim šovinističkim izmišljajima koje je Murvar strpljivo nabrojio spadaju i: tobožnje «pravoslavlje» biskupa Grgura Ninskog; navodno «srpstvo» povijesne Dalmacije, kao i kipara Ivana Meštrovića; izmišljeni intervju s Augustom Šenoom srpskoga krivotvoritelja Mite Đorića koji je 1892. izdao posrbljeno «Zlatarovo zlato»; mimikriju i oportunizam hrvatskoga filologa, slavista Vatroslava Jagića, koji je zbog karijerističkih razloga prošao 5 faza kvazinacionalne «identifikacije»: hrvatsku, hrvatsko-srpsku, rusko-srpsku, slovensku i srpsko-hrvatsku. Autentičnost iskaza nacionalne pripadnosti, kao i utemeljenost znanstvenih radova koji se dotiču jezično-nacionalnih prijepora Jagića, kao i nekih drugih hrvatskih herostrata poput Tome Maretića- više su nego dvojbeni. Tu nalazimo i posve proizvoljno baratanje demografskim, povijesnim i etnografskim odrednicama: Slobodan Jovanović, Aleksa Ivić, Jovan Cvijić, a koje nikakva znanstvena istraživanja niti statistike nisu potvrdile- ni prije, a ni kasnije. Murvarova je nevelika knjiga koja obaseže oko 150 stranica pravo obilje podataka o sustavnoj velikosrpskoj promičbi zasnovanoj na falsifikatima i lažima. Jedan je dio te propagande ušao u učevnike i kulturnopovijesna djela stranih autora, no većina je raskrinkana i bačena na smetljište pseudoznanosti. Posljednje su joj utočište srpske «znanstvene» institucije koje se još koprcaju u živome pijesku propaloga velikosrbizma. Valja naglasiti kako je ta ideologija, pače svjetonazor, zajedno s dodatnim krivotvorinama i poluistinama, stožer protuhrvatske propagande dominantne u srpskim i srbijanskim medijima, te akademskoj zajednici postjugoslavenske Srbije, a može se slobodno reći i "vascelog srpskog sveta".

Zlata Bojović: Istorija dubrovačke književnosti

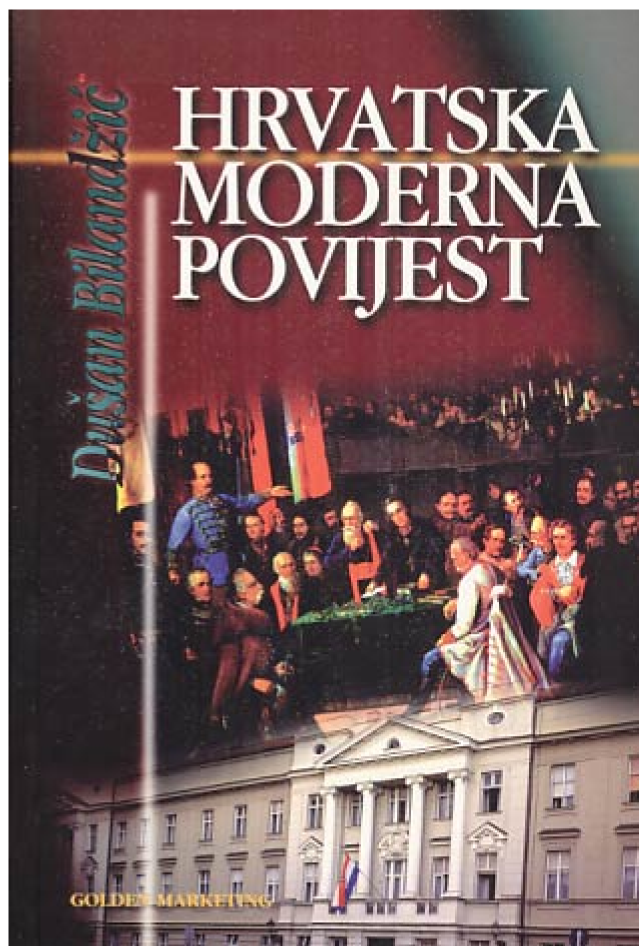
Knjiga ugledne beogradske književne povjesničarke Zlate Bojović, “Istorija dubrovačke književnosti”, izdana je prvi puta 2014. i bučno je, u srpskoj javnosti, najavljena kao knjiga koja se pojavila “sa dva veka zakašnjenja”. Pritom se sigurno mislilo na činjenicu da srpska akademska zajednica nije napisala ništa obuhvatno o toj regionalnoj hrvatskoj književnosti od devetnaestoga stoljeća nadalje, za razliku od hrvatskih književnih povjesnika koji su tu problematiku temeljno obradili produbljujući spoznaje, sve od Đure Šurmina 1898., preko Milorada Medinija 1903. i Branka Drechslera 1914., do modernih sinteza Mihovila Kombola, Ive Frangeša, Marina Franičevića, Nikice Kolumbića, Rafe Bogišića, Slobodana Prosperova Novaka i drugih. U tim je djelima dubrovačka regionalna književnost sustavno, eruditski i nadahnuto prikazana kao dio mozaika hrvatske književnosti, i to ne s tendencijom da se dokazuje kako je ta književnost hrvatska- jer to bi bilo ravno naporu da se dokaže kako je voda mokra- nego se, autentičnim školničkim erosom taj dio književnosti ne samo situira i periodizira, nego se, uz obilje podataka i detekciju književnojezičnih i umjetničkih silnica, dubrovačka književna i pisana kultura i

laičkomu čitatelju čini ne samo dostupnom, nego i upravo magnetično privlačnom. Toga svega nema u srpskim obradbama dijela južnohrvatske književnosti, autorima kojih su velikosrpski ideolozi poput Pavla Popovića, Miroslava Pantića, te priduženih srbokatolika Petra Kolendića i Jorja Tadića. U njima, i kad su najbolja i kada daju uistinu vrijedne spoznaje o pojedinostima dubrovačke književne prošlosti, vlada, osim srpske propagandističke tendencioznosti, poglavito duh štreberske učmalosti i dosade. Dosezi beogradske raguzeološke škole, unatoč mnogim minijaturističkim vrijednim prinosima, omeđeni su dvjema zaprjekama koje ih obezvrjeđuju: tendencioznošću kojom nasilu pokušavaju ugurati taj dio hrvatske književnosti u srpski, ili neki nemušti južnoslavenski nehrvatski kanon, te kognitivnim poremećajem koji naravno slijedi iz toga motrišta i rezultira u nekoherentnoj slici cijele te književne kulture koja nema, iz njihova očišta, ni pravoga korijena ni nasljedovatelja, a što je vid književnopovijesne fatamorgane i sljepila.

Zlata je Bojović stručnjakinja za pjesnika Petra Kanavelića - koji se u srpskoj književnoj javnosti preziva Kanavelović, a koji je, budući da je Korčulanin, “volšebno” nestao iz njezina prikaza dubrovačke književnosti budući da nije ni rođen ni umro u Dubrovniku, pa je tako po autoričinu vidozoru, neko čudo budući da je Dubrovnik prikazivan kao grad potpuno izoliran od ostatka Hrvatske, napose Dalmacije, pa je tako Kanavelića zadesila sudbina da bude tek mrzovoljno i usput spomenut na nekoliko stranica, a obrađen- nigdje. Još je gora sudba zatekla oca hrvatskoga jezikoslovlja Bartola Kašića - spomenut na tri mjesta, od toga jedanput u podrubnici; Jakov Mikalja nije ni spomenut, a Joakim Stulli ili Stulić je dobio dvije stranice kratko opisanih napomena o njegovu monumentalnom rječniku. Interesantno je kako autrorica vješto prešućuje, gdje god može, da je slovinski ili ilirski jezik, u dotičnih autora, a i mnogih drugih, poistovjećen s hrvatskim. Umjesto toga ilirsko ime ostaje ili oznakom za neki nedefinirani slavenski jezik, ili lokalni dubrovački koji je, sugerira se, “zapravo” srpski. U djelu se pojavljuju i nevjerojatna otkrića- na primjer, autorica je izumila neke navodne „Novopazarske zapise“ dubrovačkog trgovca Sime Budmanija, djelo koje uopće ne postoji. Na stranici 478 knjige postoji spomen o tim navodnim zapisima koje nitko nije vidio, jer toga imena ni nema. a dio toga većinom talijanski pisanoga teksta postaje „Lamenti Srba turskih podanika“, što je prijevod s talijanskoga o Servianima, koje dotični marginalni trgovac miješa s Grcima, jer je to njemu, katoliku, sve bila šizmatička kaša. Po Bojovićevoj to je, navodno, Budmanijevo suosjećanje sa sunarodničkom rajom, a ne naknadni, i to talijanski napis koji je izdan posthumno i nema veze s tom osobom. Na stranicama 480 do 481 piše o navodnim „Staroraškim sećanjima“ Nikole Boškovića, oca Ruđera Boškovića- tekstu koji ne postoji pod tim imenom, a autorica raznježeno piše o tom kako je Nikola Bošković u Raškoj, u manastirima, vidio freske “svih kraljeva kuće Nemanjića s njihovim kraljicama”. Knjiga, podijeljena u četiri odjeljka- humanizam, renesansa, barok i prosvjetiteljstvo, završava, uz spominjanje “neizbežnog” budimskog trgovca Jefte Popovića koji je na ćirilici izdao Gundulićeva “Osmana” u okviru sabranih dela Jefte Popovića, te izdanja “Osmana” u Dubrovniku 1826. ahistorijskim bizarnom rečenicom da je: “sa štampanjem “Osmana” završavala se dubrovačka književnost i postajala deo književne i kulturne istorije”.

Hrvatski povjesničari književnosti prigovorili su knjizi Bojovićeve, a koja je vremenom postala i sveučilišnim udžbenikom, da zanemaruje ili minimizira doprinos hrvatskih jezikoslovaca i književnih povjesnika, a što je uvelike točno. Također, da tu regionalnu literaturu prikazuje kao hermetički izoliranu od ostatka hrvatske književnosti, što je isto točno, budući da je dubrovačka književnost samo dio južnohrvatskoga književnoga kompleksa kojeg tvori četverokut Korčula- Dubrovnik-Hvar i Kotor. No, osim ukazivanja na proizvoljnosti i jednostranosti, čitatelju se nameće dojam kako je knjiga svojevrsni svjetonazorski unikum- opisuje književnu tradiciju koja nije dio nikakve šire tradicije, koja je navodno nastala zasebno, bez dodira s ostalom hrvatskom pisanom kulturom- osim možebitnih doticaja sa srpskom, a potječe iz romanske, latinsko-talijanske kulture. Ta je književnost, kad je pisana na nekom južnoslavenskom idiomu, po autorici “zapravo” srpska, jer je, ako ne baš najčešće izrijekom, no pretpostavlja se, pisana srpskim jezikom. Prvo valja reći da je dubrovački slavenski jezik hrvatski zapadnoštokavski ijekavski dijalekt uz mnoge čakavske osebujnosti; da je često spominjana “lingua serviana” istoznačnica ne za srpski jezik, nego za ćirilične tekstove i dopise dubrovačke slavenske kancelarije sa Srbijom; da nijedan dubrovački pisac svoj jezik nije nikad nazvao srpskim, nego, kad rabi nacionalno ime, hrvatskim, uz slovinski i ilirski što su bile istoznačnice za hrvatski - konačno, još u devetnaestom stoljeću žestoki je hrvatski rodoljub i osnivač riječke filološke škole Fran Kurelac svoj jezik zvao isključivo slovinskim; da su praktički sva izdanja dubrovačkih pisaca u kanonskom obliku, a koja autorica koristi, priređena u ediciji zagrebačke JAZU, kasnije HAZU “Stari pisci hrvatski”, dok srpskih filoloških izdanja dubrovačkih autora jednostavno- nema; da je hrvatska književnost od romantizma do postmodernizma, dakle od Ivana Mažuranića do Pavla Pavličića i Luke Paljetka i tematski, i jezično, i kulturnopovijesno, i imagološki apsorbirala te proširila taj dio vlastite književne baštine. Pročita li se knjiga Bojovićeve, nameće se dojam kako je to djelo, uz sve već rečene primjedbe, jednostavno- dosadno. Razvidno je kad srpski književni povjesnici poput Miodraga Popovića, Vase Milinčevića ili Jovana Deretića, kad pišu o vlastitoj, srpskoj literaturi, pišu i učeno i nadahnuto. Upravo to, uz navedene zamjedbe, najbolje diskvalificira “Istoriju dubrovačke književnosti”- dosadno pisano djelo o nekom književnom mrtvacu kojeg bi se rado prisvojilo zbog tobože viših nacionalnih ciljeva, no taj se mrtvac ne osjeća vlastitim pretkom, nego nečim bitno tuđim, uz zoran i jalov napor da ga se izdvoji iz hrvatske pisane kulture.

Dušan Bilandžić: Hrvatska moderna povijest

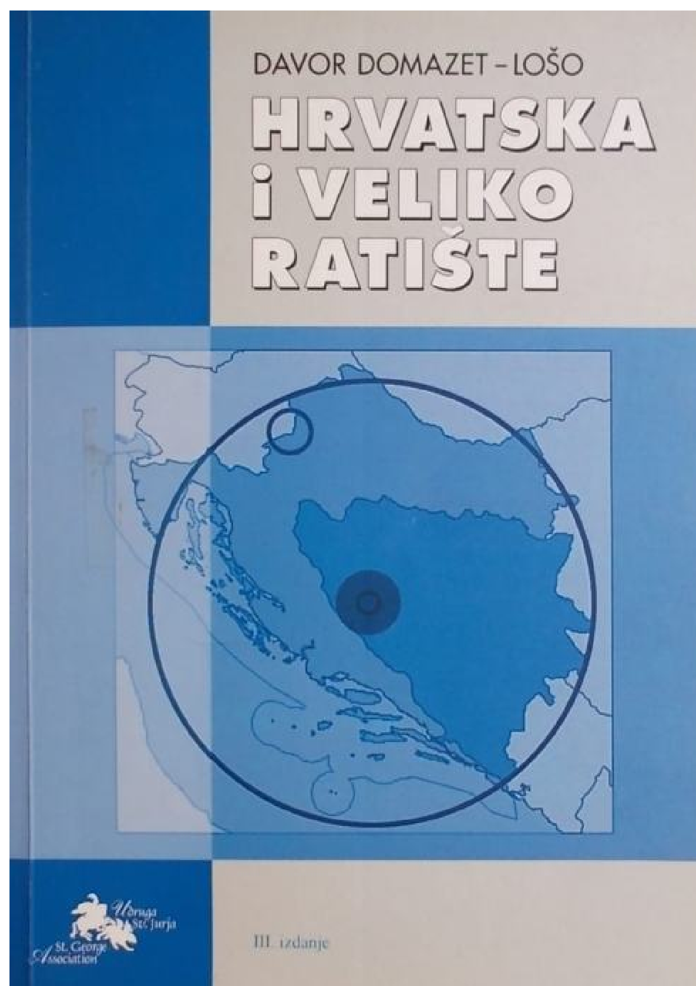
Također, na:
https://cloudflare-ipfs.com/ipfs/bafykbzacedoznotdz7xxowurga2wvxe6vzlx4q5eie5rw6v4qxc4k33lgats6?filename=Du%C5%A1an%20Biland%C5%BEi%C4%87%20-%20Hrvatska%20moderna%20povijest-Golden%20marketing%20%281999%29.pdf

Bilandžićeva Hrvatska moderna povijest spada u najbolja djela suvremene hrvatske historiografije- i po modernosti pristupa, i po obuhvatnosti i temeljitosti raščlane, kao i po monumentalnosti ostvaraja. Radi se o knjizi većega formata od preko 800 stranica, s obiljem podataka, tablica, brojki, citata i statistika. Pokriveno je razdoblje od 1848. do 1999., no, na nejednak način. Doba od 1848. do 1941. zauzima svega oko 120 stranica - cijela Kraljevina Jugoslavija je «dobila» odjeljak od 68. do 120. stranice. Nakon izvrsnog prikaza 2. svjetskoga rata na tlu bivše Jugoslavije - vjerojatno najboljega sustavnoga opisa u modernoj historiografiji koji se nije rasplinuo u nevažnim detaljima, Bilandžić se bacio na obradbu svoje «uže specijalnosti»: komunistička Jugoslavija se rastegla od 204. do 779. stranice - sam je velikosrpski projekt, koji je u konačnici srušio SFRJ, prikazan na 30 stranica. Knjiga završava epilogom koji, nakon izričitoga auktorova iskaza da je vremenska distanca premala e da bi se dao povjesničarski mjerodavan prikaz, daje

kratki oris Bilandžićeva poimanja ratova na području propale Jugoslavije od 1991. do 1999. Tako je u 17 poglavlja i epilogu autor ocrtao posljednje stoljeće i pol u povijesti hrvatskoga naroda, istodobno pokrivši dobar dio onoga što bi se, u nedostatku boljega imena, moglo nazvati «povijest Jugoslavije».

Bilandžićev je svjetonazor razvidan već nakon čitanja prva dva-tri poglavlja: autor drži zapadnu liberalnu kapitalističku civilizaciju za «najbolji od svih svjetova», ili «najmanje loš»; Hrvate pak kao integralni dio te i takve uljudbe, i u svojoj knjizi prati putove i stranputice hrvatskoga naroda u borbi za nacionalnu individualizaciju i samobitnost. Katkada su piščevi iskazi protuslovni: na primjer, nije jasno koliko je komunistički pokret «dobar», «zao» ili, jednostavno, «nužno zlo» za Hrvate u 2. svjetskom ratu- ima li se na umu da se u konačnici komunizam pokazao ne samo kao sterilan, nego i maligni društvenopovijesni projekt. Čini se da je Bilandžićeva komunistička prošlost utjecala na to da sam autor, možda i nesvjesno, mijenja vrijednosne procjene tijekom pisanja. Također, vidljiva je značajka Bilandžića kao povjesničara «nevjera» u mogućnost malih naroda da ostvare svoje nacionalne ciljeve ako nisu u skladu s interesima velesila - doduše, tu se mora priznati da je autor izrijekom nekoliko puta naglasio da postoje povijesni trenutci kada je moguće, smjelošću i mudrošću, aktivno uobličiti vlastitu budućnost-pa i kada se radi o «malim» narodima. Nije baš jasno da li u takvim situacijama «veliki» ionako provedu svoju volju, ili, što se može protumačiti iz dijelova knjige o Drugom svjetskom ratu i poraću- «veliki» nekad ustuknu ili jednostavno «dignu ruke» suočeni s odlučnošću «malih». Osebujnosti , a i slabosti “Hrvatske moderne povijesti” su u trajnoj Bilandžićevoj fascinaciji životom i djelom Josipa Broza Tita što nerijetko daje iskrivljenu sliku zbivanja. Autor nije prešutio negativne pojave Titove diktature, Bleiburških zločina i kulta ličnosti, ali ih je, uzmu li se u obzir ostala povijesna vrela i živo ljudsko iskustvo- u priličnoj mjeri umanjio. Još je vidljivija druga glavna «mana» knjige: nerazmjer u kojemu razdoblje komunističke Jugoslavije - oko trećine opisanoga perioda - «dobija» skoro četiri petine cijele knjige. Dobar dio knjige i nije povijest Hrvata u Jugoslaviji, nego prije povijest Jugoslavije iz hrvatskoga motrišta.
No, usprkos navedenim dubiozama, neprijeporno je da Hrvatska moderna povijest ostaje do sada jedinstvenim pothvatom: tako cjelovit opis novije hrvatske historije još nitko nije dao. Knjiga obiluje svježim idejama i propitivanjima: na primjer, nasuprot prevladavajućim stavovima o nezrelosti hrvatske političke elite u razdoblju Prvoga svjetskoga rata, Bilandžić argumentirano obrazlaže da «jugoslavenska opcija» i nije bila baš lutanje «gusaka u magli», nego možda najmanje loš potez. Isto tako, doba NDH i sudjelovanje Hrvata u različitim sukobljenim vojskama obrađeni su najsustavnije i bez premca u dosadašnjoj literaturi- auktor je eruditski, a opet vrlo pregledno prikazao sraz nacionalnih stremljenja i ideologija postavljenih na šire platno svjetskopovijesnog vrtloga događaja. Bilo koji «ljubitelj» komunističkih spletkara i njihovih ideoloških sukobljavanja koja su imali dugotrajne posljedke po budućnost naroda na jugoistoku Europe, može u ovoj knjizi naći pravo obilje materijala i dosad neobjavljivanih dokumenata. Uzme li se sve to u obzir, Hrvatska moderna povijest ostaje najambicioznijim hrvatskim suvremenim historiografskim prikazom s najviše vrlina i najmanje mana.

Davor Domazet Lošo: Hrvatska i veliko ratište, 2002.

Knjiga admirala Davora Domazeta, bivšega načelnika Glavnog stožera OS RH, vjerojatno je najbolja analiza rata na području propale Jugoslavije u razdoblju 1991-1995. Ime «Hrvatska» u naslovu nije ograničujuće, jer je u Domazetovu djelu potpuno pokriven i rat u Bosni i Hercegovini. Odlike ove knjige su sljedeće: pisana je kao stručna raščlamba, no autor nije dopustio da se pretvori u zamornu skolastičku studiju, te je izbjegao zamke i suhoparnoga specijalističkoga izlaganja, kao i senzacionalističke publicističke sapunice; prva je to i najobuhvatnija knjiga na svijetu u kojoj je dana raščlana i događaja na terenu, i geneze sukoba, i uloge «međunarodne zajednice», i geopolitičkih interesa i ambicija velikih (i nešto manjih) sila. U Hrvatskoj i velikom ratištu primijenjen je do sada najmoderniji pristup: dosta statične geopolitičke teorije, kojima je obilovala svjetska literatura- na primjer, Brzezinski: Velika šahovska ploča, te Huntington: Sukob civilizacija- raspravljene su kao integralni dio suvremene strategije, koju je auktor razjasnio preko pojmovlja teorije determinističkoga kaosa. Knjiga je podijeljena u 9 poglavlja: Strategijske odrednice ili sveobuhvatni pristup ratu; Kako je pripremana agresija na Hrvatsku ili preoblikovanje JNA u srpsku imperijalnu silu; Uloga JNA kao srpske imperijalne sile u bosanskohercegovačkom ratu; Strateški pristup operacijama

oslobađanja okupiranih područja RH-pripreme; Oslobodilačke operacije Hrvatske vojske-uvjerljivost vojne moći i/ili promjena strategijskog odnosa; Vojne, političke i diplomatske igre na velikom ratištu od godine 1993. do 1995.; Sukob interesa ili Tuđmanove strateške odrednice u Domovinskom ratu; Nova strategija integracije prostora ili konstanta 2K; Odrednice suvremenoga modela rata. Djelo je bogato ilustrirano shematiziranim zemljovidima koji pokazuju različite vojne i političke parametre tijekom rata, kako u Hrvatskoj, bivšoj Jugoslaviji, tako i u svijetu; također, grafovima su prikazane simulacije međuodnosa različitih varijabli kojima operira suvremeno ratovodstvo. No, da se ne stekne dojam kako se radi o nepristupačnoj akademskoj studiji, valja reći da je Domazetova knjiga izvrsno - premda ne i žurnalistički «lagano» - pisano djelo koje daje objasnidbu mnogih, širemu čitateljstvu zanimljivih tema: zašto je Hrvatska izbjegla stratešku zamku napada na vojarne – takozvani «Špegeljev plan»; zašto je od Hrvatske «međunarodna zajednica» «pravila» agresora; zašto Hrvatska nije službeno objavila rat; zašto je pala Bosanska Posavina; tko je i kako spasio Bosnu i Hercegovinu; zašto je pala Srebrenica ? Te, kao i druge kontroverze i mitove - o navodnoj «neobaviještenosti» i «nesnalaženju» vanjskih čimbenika rata, od SAD preko Britanije, Francuske i Njemačke do Rusije; ili, o tobožnjoj «ravnopravnosti» u JNA, koja je još u 80im godinama, više od 5 godina prije izbijanja rata, ozbiljno počela preobrazbu u vojnu silu podređenu srpskim imperijalnim interesima, Domazet je lucidno analizirao i protumačio na do sada nedosegnutoj razini.

Ivo Pilar: Južnoslavensko pitanje

Kultno djelo osnivača hrvatske geopolitike Ive Pilara “Južnoslavensko pitanje”, izašlo 1918. na njemačkom pod autorovim pseudonimom Südland, zabranjivano je u doba prve Jugoslavije; autor je proganjan, zatvaran, maltretiran i teroriziran, a njegovo navodno samoubojstvo 1933. pod sumnjivim okolnostima najvjerojatnije je bilo političko umorstvo koje je izvršila ondašnja jugoslavenska policija. Samo je djelo prevedeno na hrvatski tekar 1944., a prevoditelj Fedor Pucek je ubijen od komunista. Glede same knjige, ovo kapitalno djelo s područja odnosa i identiteta južnoslavenskih naroda odmah su prepoznali velikosrbi i jugounitaristi, koji su dobro iščitali njezinu poruku i upozorenje Hrvatima neka se ne upuštaju u državne kalkulacije, avanture i kombinacije potencijalno pogubne za Hrvatstvo. Panično su kupovali u bečkim knjižarama i u drugim gradovima bivše Monarhije primjerke knjige tiskane na njemačkom, želeći ju izbrisati s lica zemlje. Kako piše hrvatski književni povjesnik Dubravko Jelčić, prvo o djelu, a zatim o sudbini prevoditelja: U dugom nizu godina Pilarova knjiga bila je doista jedina sustavna i pregledna, povijesno objektivna raščlamba velikosrpske imperijalne ideje, njezine geneze, njezinih ciljeva, njezine metode, knjiga prave udžbeničke vrijednosti u najpozitivnijem smislu te riječi, i oni koji su imali sreću da su svoja prva temeljita znanja o tome, i o hrvatsko-srpskim odnosima uopće tijekom zadnjih 140-150 godina, crpili iz nje, i svoju orijentaciju temeljili na spoznajama koje im je ona pružila, bili su pošteđeni mnogih zabluda i lutanja, na koje su bili osuđeni oni drugi, kojima su misli i uvjerenja formirali pisci jugoslavensko-srbofilske orijentacije, koji su u prvoj, kraljevskoj Jugoslaviji bili protežirani a u drugoj, titovsko-komunističkoj, čak i jedino mogući. U vrijeme prvoga svjetskoga rata, kad se uz ostalo odlučivala i sudbina hrvatskoga naroda, Pilar alias

Südland zastupao je zrele političke koncepcije bitno suprotne tragičnom defetizmu Trumbićevih i Supilovih pogleda. Pilar je unaprijed, dalekovidno, znao i ono što Supilo nije dokučio nikada, a Trumbić je uvidio tek poslije osobno stečenog iskustva, da je hrvatsko-srpska državna zajednica moguća samo na štetu Hrvata i da ona, u krajnjem cilju, može dovesti, i mora dovesti, samo do njihova nestanka pred agresivnom mitomanskom najezdom velikosrpskog barbarstva", te o Fedoru Puceku: Dvije godine kasnije, 1945. godine, bio je to - to jest, Pucekov prijevod knjige na hrvatski - dostatan razlog "osloboditeljima" da ga po kratkom postupku oslobode života. Time su jugokomunisti potvrdili da se, kad je riječ o Hrvatima i hrvatstvu, nimalo ne razlikuju od Velikosrba. Jasno je i zašto: istina je bila, i jest, najveći neprijatelj i jednima i drugima. Ona je ugrožavala samu egzistenciju njihovu". Pilarova je knjiga u tom prijevodu, pisanom korijenskim pravopisom, pretisnuta 2017. "Južnoslavensko pitanje i svjetski rat" sastoji se od devet poglavlja: Postanak balkanskih Slavena; Hrvati i stvaranje hrvatske države; Srbi i stvaranje srpske države; Bosna i stvaranje bosanske države; Katolicizam i pravoslavlje; U čem je srž južnoslavenskog problema; Monarhija i južni Slaveni; Hrvatsko-srpsko nastojanje oko jedinstva; Rješenje južnoslavenskog pitanja. Pilarov je prikaz u skladu s povijesnom znanosti onoga doba, te je u mnogočem zastario, što nije autorova krivnja - na primjer, tu je predodžba o navodnim bogumilima, bugarskoj manihejskoj sekti koja je tobože bila dominantna u staroj Bosni, što nije istina. Bogumila nikad u staroj Bosni i Humu nije bilo, a lokalna Crkva bosanska ili krstjani bila je samo regionalna pravovjerna kršćanska crkva, te uvijek manjinska. Također, Pilarovo tumačenje etnogeneze Hrvata i Srba je isto nadiđeno, a i oris stvaranja, te rasta nacionalnih ideologija pripada prošlosti. Pilarova je reputacija u nacionalnim hrvatskim krugovima u 21. stoljeću doživjela renesansu, a njegovo je najpoznatije djelo proglašeno malne proročkim tekstom- što isto ne odgovara istini. Ono u čemu je Pilar bio bitno u pravu je da je bilo kakva južnoslavenska država neodrživa na dulje staze zbog civilizacijskoga sraza među narodima koji ju tvore- a pritom nije baš uspješno prognozirao rast islamskoga ekstremizma i muslimanske neuklopljivosti u zapadni civilizacijski krug, što je u skladu s pravaško-starčevićanskim stajalištem prema Bošnjacima-muslimanima kao navodno neprobuđenim Hrvatima; svetosavsko je pravoslavlje Pilar točno detektirao kao nepomirljiv uzrok nemogućnosti bilo kakvomu suživotu sa Srbima, a lucidno je intuirao ranu slavistiku Dobrovskog i Šafarika kao jednog od glavnih izvora velikosrpske ideologije, što je tek potkraj 20. i početkom 21. stoljeća jasnije prepoznato. Dijelovi knjige o austrougarskoj monarhiji i onodobnim političkim orijentacijama Hrvata imaju sad jedino povijesnu vrijednost. Pravo je pitanje je li Pilarova knjiga u 21. stoljeću u bilo čemu aktualna? Ona je historiografski potpuno zastarjela, što u konačnici nije autorova krivnja. I etnogeneza, i kulturogeneza, i nastanak te razvoj modernih nacija, njihovih svjetonazora, težnji i ciljeva- modernije su i drugačije opisali drugi hrvatski povjesničari, politolozi, jezikoslovci, demografi, kulturolozi. Ono što ostaje živo u Pilarovu djelu je centralni naglasak na svetosavskom pravoslavlju kao stožernoj srpskoj integrativnoj ideologiji koja je, uz dodatak kontradiktornog kaardžićevskog jezičnoga pansrbizma ostala, uz manje izmjene, nepromijenjenom kroz posljednja dva stoljeća, i kao takva, okamenjena, truje i dalje odnose Srba sa susjednim narodima. Za Hrvate je Pilarova knjiga, u tom surječju, unekoliko lokalna i ograničena prethodnica

Huntingtonova ideologema sukoba civilizacija, te predstavlja važan dio baštine hrvatske politčko-povijesne misli.

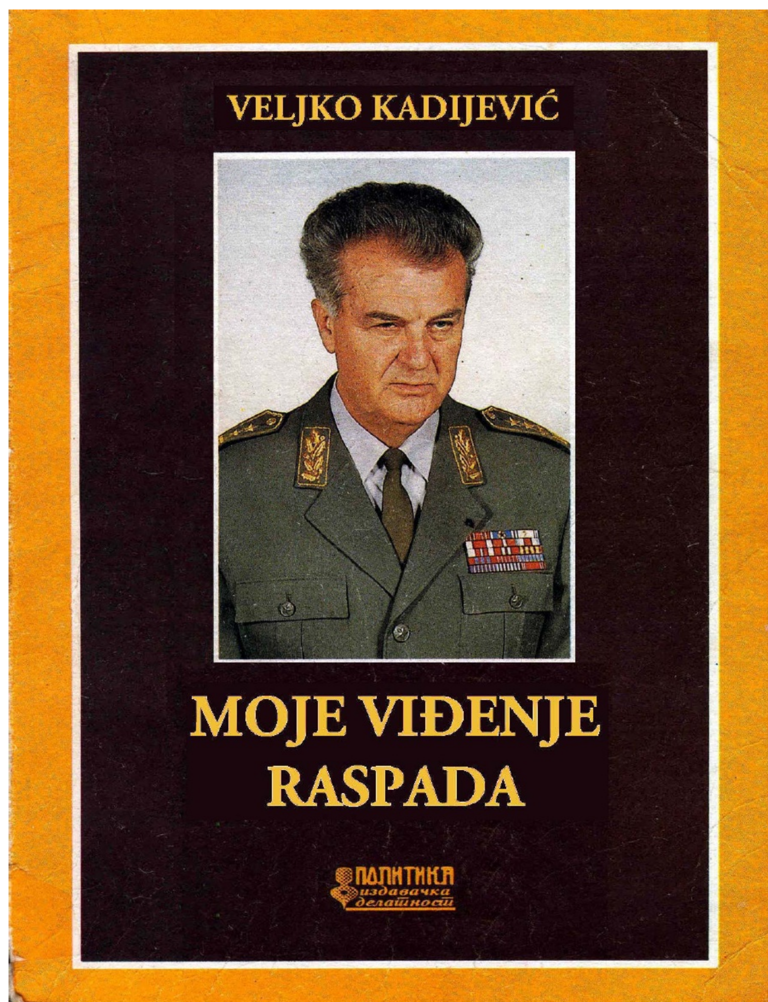
Laura Silber i Allan Little: Smrt Jugoslavije

Novinarski uradak Smrt Jugoslavije , nastao zajedno s BBC-jevom dokumentarnom serijom, visoko je cijenjena, praktički obvezatna literatura u krugovima čitatelja zainteresiranih za propast komunističke jugoslavenske države. Radi se o tipičnom žurnalističkom ostvarenju, temeljenom na mnoštvu intervjua, tračeva, neprovjerenih informacija i anegdotalnih pitoresknosti. Kao takvo, vjerojatno je ne samo uvod, nego i vrhunac razumijevanja krize i raspada SFRJ za prosječnu globalnu čitateljsku publiku. I, time je sve rečeno: ova žurnalistička senzacija je potpuno nedostatna i kao povijesno, i publicističko-analitičko, i kao književno djelo. Njena je jedina «vrlina» u pristupačnosti i jasnoći prikaza za strane čitatelje kojima je propala Jugoslavija - a i problematika nacionalnih lojalnosti, kao i međucivilizacijski sukobi - terra incognita.
U rijetke vrijednosti Smrti Jugoslavije valja ubrojiti jasnu konstataciju da je glavnim uzrokom - koliko god se petljalo s pokušajima površnih objasnidbi - rata na području raspadnute Jugoslavije velikosrpski agresivni šovinizam. Stavi li se to na stranu, za nekoga tko nije potpuni ignorant, u ovoj knjizi ima malo vrijednoga: autori su pribjegli nizanju nepotkrijepljenih naklapanja, uloge su pojedinih vanjskih čimbenika (SAD i razne europske zemlje) prikazali na posve neadekvatan, možda i svjesno lažan način (ispada da su strane vojne i političke sile nekakva zbunjena nevinašca ili kratkovidni, neobaviješteni «turisti»), dok je raščlana nacionalnih ciljeva, težnji i povijesnih korijena nacija koje su tvorile Jugoslaviju upravo smiješna u svojoj površnosti.

Sve u svemu, Smrt Jugoslavije se može preporučiti jedino krajnjim neznalicama da se upoznaju s imenima i više-manje stereotipnim ulogama glavnih sudionika ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Za sve je ostale ova knjiga potpuno bezvrijedna.

Veljko Kadijević: Moje viđenje raspada

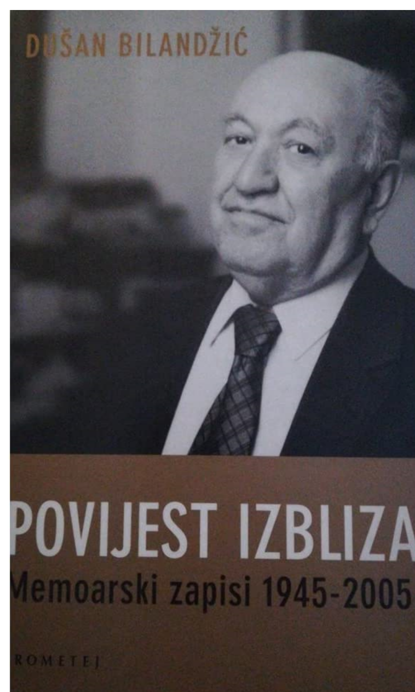
Knjiga Veljka Kadijevića, posljednjeg načelnika Generalštaba oružanih snaga SFRJ, karakteristično je ostvarenje smušenoga velikosrpsko-jugounitarnoga uma, sa svim pripadajućim mitologemima, projekcijama, prizemnim naklapanjima, tračevima i paranoidnim projekcijama. Ovo djelo ima sljedeća poglavlja: MEĐUNRODNE OKOLNOSTI I NjIHOV UTICAJ NA RASPAD SFRJ; GLAVNI POBLEMI U ZEMLjI I NJIHOV UTICAJ NA RASPAD SFRJ; SISTEM SOCIJALISTIČKOG SAMOUPRAVLJANJA U FUNKCIJI RAZBIJANJA SFRJ; ORGANIZACIJA DRŽAVE I NJEN UTICAJ NA RASPAD SFRJ; STANJE, PROBLMI I ULOGA ORUŽANIH SNAGA JUGOSLAVIJE; VAŽNIJI DOGAĐAJI ZAVRŠNE FAZE RAZBIJANJA SFRJ, s potpoglavljima 1. Napadi na JNA u Slovenji 2. Ustavne promjene 1988. godine i reforme društva 3. Oružani sukobi u Sloveniji 4. Rat u Hrvatskoj 5. Događaji i rat u Bosni i Hercegovini. 6. Neka specifična pitanja, te ZAVRŠNE OCJENE Ako ova knjiga ima ikakvu vrijednost osim kao psihograma srpske nacionalne patologije, to je u jasnom iskazu svjetonazorske identifikacije jugoslavenstva i pansrpstva u ponešto razvodnjenoj inačici, te u izravnom svjedočenju o tom kako je tobožnja općejugoslavenska vojska, JNA, bila percipirana od najbrojnijega, srpskoga kadra, kao instrument srpske nacionalne politike. Po Kadijeviću, glavni grijeh Jugoslavije je u tom

što je bila federacija, a ne unitarna pro-srpska država, te su u tom vidozoru svi pokušaji federalizacije ili konfederalizacija Jugoslavija- a koji su činjeni da se ta tvorevina nekako očuva i u stanovitoj mjeri zadovolje interesi i Slovenaca, Hrvata, Crnogoraca, Bosanskih Muslimana i Makedonaca, a ne samo Srba- zapravo "podrivanje" Jugoslavije, a u tu kategoriju spadaju i teritorijalna obrana saveznih republika, te uglavnom republički ustroj, do 1985., vojnih oblasti, a ustav iz 1974. prikazan je malne kao djelo Sotone; glavni vanjskopolitički demon, tobože kriv za raspad Jugoslavije je Njemačka, u Kadijevićevoj vizuri neki uskrsli 3. Reich koji je dobio potporu američkih elita, plus, za Srbe, apsolutni dijabolik Vatikan, dočim je, osim republičkoga ustroja SFRJ, socijalističko samoupravljanje u Kadijevićevoj optici dobilo epitet nečeg strašnoga i razornoga- Kadijević bi valjda preferirao staljinistički koncipiranu privredu bez ikakve privatne inicijative. Glavna je žalopojka knjige Kadijevićevo opsesivno bavljene vojskom Jugoslavije, koju tretira kao nekog slabo definiranog i zbunjenog čuvara Jugoslavije koji nije imao snage ni pameti da se odupre podlim i promišljenim dugoročno planiranim makinacijama Hrvata, Slovenaca, Njemačke, Vatikana, te pronjemačkih američkih struja (kod Kadijevića nema jedino masona i iluminata, što je šteta jer bi tim srpski paranoidni projektivni ciklus bio zaokružen). Knjiga je prošarana naklapanjima vida rekla-kazala raznih veleposlanika, poslanika SAD, Europskih zemalja i tako dalje, a ako je u njoj išta vrijedno, to je autorovo priznanje stožerne uloge JNA u pokušaju ostvarenja velikosrpskog projekta. Tako u knjizi Kadijević otvoreno piše: "Grupisanje snaga JNA i njihovu upotrebu u prvoj etapi izvoditi tako da one budu u skladu sa planom napadne operativno-strategijske operacije predviđene za drugu
etapu. Ideja manevra sadržala je sledeće osnovne elemente: potpuno blokirati Hrvatsku iz vazduha i sa mora; pravce napada glavnih snaga JNA što neposrednije vezivati za oslobađanje srpskih
krajeva u Hrvatskoj i garnizona JNA u dubini hrvatske teritorije. U tom cilju ispresecati Hrvatsku na pravcima Gradiška-Virovitica; Bihać-Karlovac-Zagreb; Knin-Zadar; Mostar-Split. Najjačom grupacijom oklopno-mehanizovanih snaga osloboditi Istočnu Slavoniju, a zatim brzo nastaviti dejstvo na zapad, spojiti se sa snagama u Zapadnoj Slavoniji i produžiti ka Zagrebu i Varaždinu, odnosno ka granici Slovenije. Istovremeno jakim snagama iz rejona Herceg Novi-Trebinje, blokirati Dubrovnik sa
kopna i izbiti u dolinu Neretve i na taj način sadejstvovati snagama koje nastupaju na pravcu Mostar-Split; nakon dostizanja određenih objekata, obezbjediti i držati granicu Srpske Krajine u Hrvatskoj, izvući preostale dijelove JNA iz Slovenije i nakon toga povući JNA iz Hrvatske". O Bosni i Hercegovini stoji da, citiramo: "Komande i jedinice JNA su činile kičmu vojske Republike Srpske sa kompletnim naoružanjem i opremom. Ta vojska je, uz puni oslonac na srpski narod i njegovu
svestranu podršku kao što svaki savremeni rat traži, zaštitila srpski narod i stvorila vojničke pretpostavke za adekvatna politička rešenja koja će odgovarati njegovim nacionalnim interesima i ciljevima, razume se, u meeri koju to sadašnje međunarodne okolnosti dozvoljavaju". Toliko o nekom jugoslavenskom karakteru JNA. Naravno, prethodno su nabrojani i dežurni demoni Njemačka, pronjemački SAD, Hrvati itd.

Najvrjednija je značajka Kadijevićeve tugovanke što je u njoj jasno rečeno da je jugoslavenstvo, a napose u post-titovskom razdoblju, samo krinka za velikosrpstvo- i ništa više.

Drugo, prošireno izdanje- prvo ima 111 stranica i napisano je nepostojećim srpskim jezičnim standardom u kom se miješaju ijekavski i ekavski, a u ijekavskim je riječima često krivo pisan refleks jata; a drugo, isključivo na ćirilici, pisano srpskim ekavskim, obaseže 306 stranica i dopunjeno je Kadijevićevim zapomaganjima oko Haaškoga sudišta, raspada treće, žabljačke Jugoslavije, te obiteljskim slikama iz Kadijevićeva novog doma, Rusije, uz obvezatna dosadna ponavljanja optužaba na račun svih i svakoga, tiskano je 2010. i ne donosi esencijalno ništa nova, nego je samo repriza pansrpske svjetonazorske paranoje i patologije.

Dušan Bilandžić: Povijest izbliza

Memoarska knjiga hrvatskoga povjesnika i političara Dušana Bilandžića djelo je nedvojbene vrijednosti, no i prikaz autorovih lutanja i ograničenosti. Bilandžić je nedvoumno imao hrvatski nacionalni osjećaj, no emocionalno mu je, sudi li se po ovoj knjizi napisanoj kao dnevnik koji se proteže kroz desetljeća, najbolje bilo dok je Tito bio na vlasti, dočim je s Tuđmanom, s kim je bio u starom poznanstvu, neprestano u prigušivanoj polemici, te daje promašene dijagnoze i prognoze. Na primjer, Bilandžić često priča o navodnoj "podjeli BiH" dok osobno BiH ne pozna, a ni tamošnje ljude; piše o potištenosti Hrvata 1996. i 1997., dok ništa slično nije bio napisao za bilo koju godinu u FNRJ ili SFRJ.

Bilandžić je relativno dobro detektirao zatucanost srpskog nacionalizma i srpsku okamenjenost i neoperabilnost, no u konačnici njegova knjiga završava upravo idolatrijskom himnom Eropskoj Uniji. Cijeli je ton zapisa od 1990. nadalje ponešto sluganski i zanovjetalački, napose kad govori o situacijama kad se Tuđman sukobio s raznim Kinkelima i sličnima. Ivan je Aralica točno detektirao Bilandžićeve slijepe pjege i ograničenosti, rekavši mu otvoreno da on nije nikad mogao bez nadnacionalnih ideologija, prvo komunizma, pa nakon toga nekritički obožavane Europske Unije.

Ono što je interesantno u Bilandžićevoj memoarskoj knjizi poglavito su tračevi i prepričavanja raznih anegdota, za koje čitatelj nikad ne zna jesu li upravo takve, no velika je vjerojatnost da su većinom istinite, iako ih Bilandžić spominje ili tumači kroz prizmu svojih simpatija, antipatija, te promjenljiva svjetonazora. Bilandžićevo bizarno uvažavanje naklapanja Boljkovca, Jergovića, Špegelja...govori dosta o njegovoj kurentnoj političkoj

pameti. Svu hrvatsku zbilju slika mračnim bojama, a “Oluju” je doživio zbunjen i očito je da o tom nije imao pojma. O Mesiću Bilandžić razglaba sve najbolje, totalno nekritički, toliko da je to upravo gnusno, a isto o Boljkovcu i sličnim osobama. Bilandžić je bio SKOJevac, prvoborac, službeni autor povijesti Jugoslavije bar 30 godina, ... i u tom je sadržana njegova mladost i zrelost. On nije mogao prelomiti kao Zdravko Tomac, jer Tomac je došao na karijerno gotov položaj i nikad nije bio, za razliku od Bilandžića, komunistički vjernik. Bilandžić u ponašanju ima nešto mačekovsko, kunktatatorski, a kad su se u samostalnoj Hrvatskoj donosile velike odluke, njegovo je stajalište skoro uvijek takvo da se tako zvanom velikom svijetu treba pokoriti, što je njegova automatska reakcija na sve Tuđmanove poteze kad je nužno dolazilo do razlaza ili sukoba s velikim silama i njihovim privremenim ciljevima ili zabludama. Iz navedenoga, on nije razumio Tuđmanove državničke poteze, veće od Bilandžićeve ikone Tita, jer nije bio ni blizu središta vlasti u teškim zavijutcima i presudnim trenutcima borbe za samostalnost Hrvatske. U početku je bio u Tuđmanovim komisijama, a onda je radio komotni posao kao pomoćnik veleposlanika u Srbiji, gdje je znao sve- živio je tamo 15 godina- i bavio se tračevima, što mu je bila najdraža razonoda. U konačnici, kao mladac i u srednjoj dobi, Bilandžić je mogao ići za jednim velikim vođom, no kao starac- ne za drugim, iako je drugi vođa, Tuđman, obavio teži i povijesno veći posao od Bilandžićeva idola Tita, a i nije bio u situaciji totalnoga poraza, kao Bilandžiću voljeni Broz, da mu Britanci spašavaju golu egzistenciju nakon katastrofe u Drvaru.

Između ostalih napomena, vrijedno bi bilo spomenuti nekoliko konkretnih činjenica i potkrijepljenih tvrdnji: beogradski Genex, tijekom 1971. često apostrofiran kao simbol beogradsko-srbijanske financijske hegemonije i eksploatacije Hrvatske, osnovan u Zagrebu i 1952. imao je prihod od 20 milijuna dinara, te odmah prebačen u Beograd; Tito je smjenu Rankovića 1966. "platio" time što je u periodu do 1974. 80% investicija išlo u Srbiju; Kardelj nije imao nikakvih iluzija o opstanku Jugoslavije, niti njezinoj povijesnoj tobožnjoj nužnosti; Bakarić je prikazan kao najobrazovaniji jugoslavenski političar, no bez karizme, a uspio je dosta ostvariti, ali jedino kao sljedbenik Kardeljevih inicijativa, budući da je Kardelj posjedovao viši stupanj aktivizma i samostalnosti u odlukama. Djelomična polu-konfederalizacija Jugoslavije je uglavnom Bakarićevo djelo na crti Kardeljevih naputaka. No, i Bakarić ostaje mentalno u okviru socijalizma. On jest, itekako, razumio nacionalno pitanje, i hrvatsko i ostalih južnoslavenskih naroda, no nije imao vjere u hrvatski narod. Bilandžić stalno piše o prijetnji srpskoga hegemonizma, a samu činjenicu da je Tuđman porazio taj hegemonizam u iznimno nepovoljnim okolnostima, s minimumom žrtava- to je Bilandžić nekako "zaboravio" primijetiti. S druge strane, neke minorne poteze Tita i Bakarića kojima su srezali maksimalističke srpske zahtjeve proglašava za nešto epohalno-što je zapravo, u odnosu na Tuđmanov pothvat, dječja igra.

Tuđman je, za razliku od svih nabrojanih, imao i vjere i sposobnosti, pa ih je kao čovjek sudbine ostavio u prašini.